

KORESPONDENCJA
JÓZEFA IGNACEGO KRASZEWSKIEGO
Z WŁADYSŁAWEM WISŁOCKIM
ZE ZBIORÓW RĘKOPIŚMIENNYCH BIBLIOTEKI JAGIELLOŃSKIEJ

Opracowała Monika Jaglarz

W zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej znajduje się ogromna korespondencja Józefa Ignacego Kraszewskiego, przekazana jako legat pisarza w 1888 roku¹ i uznawana powszechnie za znakomite źródło do dziejów kultury polskiej w XIX wieku. Wśród setek osób piszących do Kraszewskiego odnaleźć można także kustosa Biblioteki Jagiellońskiej Władysława Wisłockiego, wybitnego naukowca, twórcę pionierskich katalogów rękopisów i inkunabułów Biblioteki Jagiellońskiej, autora pierwszej polskiej bibliografii bieżącej². Jego z kolei listy do Kraszewskiego wpisano do akcesji Oddziału Rękopisów BJ w 1981 roku. Te kilkanaście listów pisanych na przestrzeni 15 lat nie stanowi całości ich korespondencji, wynika to jasno z lektury, lecz daje świadectwo wspólnych zainteresowań i planów, przede wszystkim edytorskich.

W opublikowanych poniżej listach starano się zachować specyficzny dla obydwu autorów język, uwspółcześniając ortografię i interpunkcję dla łatwiejszej lektury³.

¹ W. B e r b e l i c k i, *Dary dla Biblioteki Jagiellońskiej w latach 1868–1909*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” XI, 1959, z. 1/2, s. 74.

² Władysław Wisłocki (1841–1900) – w latach 1869–1874 kustosz Biblioteki Zakładu Narodowego Ossolińskich we Lwowie, od 1874 roku kustosz Biblioteki Jagiellońskiej, wybitny bibliotekarz, bibliograf i edytor, autor m.in. *Katalogu rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 1877–1881 oraz *Incunabula typographica Bibliothecae Universitatis Cracoviensis*, Kraków 1900, od 1878 aż do śmierci prowadził „Przewodnik Bibliograficzny”, w którym oprócz bieżącej rejestracji polskiej produkcji wydawniczej publikował informacje z zakresu bibliofilstwa, bibliotekarstwa i księgoznawstwa.

³ Wzorem był tu edycja: J. I. K r a s z e w s k i, *Listy do rodziny 1820–1863*, oprac. W. D a n e k, Kraków 1982.

1. Władysław Wisłocki do Józefa Ignacego Kraszewskiego⁴

Wielmożny Panie!

Wyczytawszy w N[ume]rze 9 „Tygodnia” z d. 26 lutego b.r. wiadomość o zamierzonym przez Wielmożnego Pana Dobrodzieja Wydawnictwie Przedruków polskich z XVI–XVIII⁵, ośmielam się ofiarować mu niniejszym pomoc swoją w przeprowadzeniu tego zamiaru, pewny, że choć nieznany Szanownemu Panu bliżej, nie ściągnę na siebie zarzutu natręctwa. Jako skryptor literacki przy Zakładzie Imienia Ossolińskich i mając w dodatku powierzoną sobie wyłącznie straż nad samą biblioteką, jestem w położeniu i możliwości być Mu w zamierzonym wydawnictwie bardziej uslužnym i pomocnym niż ktokolwiek inny. Nadmieniam zresztą, że chciałbym pozostać całkiem bezinteresownym, i o tyle tylko domagać się od Wielmożnego Pana zwrotu kosztów, o ile takowe potrzebne będą na wynagrodzenie przepisywania i przesyłki pocztowej. Na razie nie ośmielam się także występywać z propozycją, żebyś Wielmożny Pan Dobrodziej to lub owo w „Przedruki” przyjął raczył, ale oczekuję rozkazów, które z największą ścisłością wykonać przyrzekam. Przy tym niech mi wolno będzie przesłać Szanownemu Panu niektóre próbki nieudolnego mojego, ale proszę mi wierzać, szczerymi chęciami ożywionego pióra.

Z najgłębszym szacunkiem

Władysław Wisłocki

Lwów, 6go marca 1871 r.

2. Władysław Wisłocki do Józefa Ignacego Kraszewskiego⁶

Wielmożny Panie!

Z największą gotowością posyłam WPanu całkowitą kopią tak „Snu majowego”, jak „Rozmowy dwóch baranów”⁷, i jestem WPanu bardzo wdzięczny, żeś mi niniejszym podał sposobność zrobienia mu tej przysługi. Tak jedną, jak drugą satyrę otrzymałem był z „biblioteki Okieńskiej”⁸ zaledwie na dwa tygodni[!], i obydwie własną ręką w całości

⁴ Autograf, Biblioteka Jagiellońska (dalej: BJ), sygn. rkps 6540 k. 523.

⁵ W czasopiśmie „Tydzień Polityczny, Naukowy, Literacki i Artystyczny” redagowanym przez Kraszewskiego w Dreźnie ukazało się 26 II 1871 następujące ogłoszenie: „Przedruki. Pod tym ogólnym tytułem zamierzamy wydawać rzadkie pisma polskie z XVI–XVIII wieku [...] Znaleźliśmy już łaskawe poparcie myśli tej od zarządu Biblioteki książąt Czartoryskich w Sieniawie [...], odzywamy się z prośbą o podobną uczynność dla dobra ogółu, do właścicieli i zarządzających bibliotekami polskimi w Krakowie, we Lwowie, w Warszawie, w Kórniku i t.p. prosząc o czynny współdziałal w sprawie tem ważniejszej dzisiaj, im język nasz dawny, i duch wiejący zeń, coraz mniej nowym pokoleniom dostępne. J.I. Kraszewski”.

⁶ Autograf, BJ, sygn. rkps 6540 k. 524.

⁷ M. B i e l s k i, *Sen majowy pod gajem jednego pustelnika*, Kraków 1566/1567 oraz *Rozmowa nowych proroków, dwu baranów o jednej głowie*, Kraków 1566/1567.

⁸ Kolekcja prywatna Mikołaja Udalryka Cieńskiego (1790–1872) mieściła się w jego miejscowości Ok-

przepisałem. Czas krótki nie dozwolił mi skutecznie odpisu z zachowaniem ortografii, która zresztą, jak we wszystkich ówczesnych drukach, jest nadzwyczaj niejednostajna i bałamutna, i przepisałem je dlatego ortografią dzisiejszą, nie naruszając jednakowoż w niczym form gramatycznych. Karty tytułowe dałem przy tym na przedce ofdfotografować (obydwie fotografie załączam także) i miałem zamiar obydwie te rzadkości umieścić w całości w „Przedrukach” dzieł rzadkich, na które nakładcy szukałem. Na pierwszy początek miały pójść w te „Przedruki” (tomik Iszy, proza) Glicznera *Książki o wychowaniu dzieci* z r. 1558⁹, i (tomik IIgi, poezja) Bielskiego *Sen majowy i Rozmowa dwóch baranów*¹⁰. Zamiar mój jednakowoż spełził na razie na niczym, gdyż księgarz Wild¹¹, który rad by był podobne wydawnictwo rozpocząć, zaniechać go musiał dla złego stanu finansów, z innymi zaś księgarzami tutejszymi nie rozpoczynałem nawet żadnych układów, gdyż to prosi kramarze tylko i do takiego wydawnictwa zmysłu nie mają.

Obydwie satyry posyłam WPanu do dowolnego użytku, i tylko bym prosił o łaskawy zwrot rękopisu, gdy go WPan potrzebować już nie będzie. Ośmielałem się także zwrócić uwagę na to, że księgarz Wild dał nakład na odbitkę mojej rozprawki z „Przewodnika”¹², a właściwie zapłacił za druk i papier i osobno 20 złr [...] za odlitografowanie kart tytułowych, bo redakcja „Gazety Lwowskiej” funduszu na to nie miała. Odbić jej wprowadzie kazał tylko 200 egzemplarzy, ale ponoć ma ich jeszcze dosyć na składzie. Sądzę jednakowoż, że forma, w jakiej WPan obydwie te satyry w całości wydasz nie będzie bardzo przeszkadzać nakładowi Wilda, i jedno wydawnictwo obok drugiego w handlu kursować będzie mogło. Zresztą nie jest to tak bardzo rzeczą moją i dotyczy raczej interesu Wilda, którego finanse, jak powiadam, są bardzo opłakane, a który bądź co bądź na wszelkie uwzględnienie zasługuje.

Przy tej sposobności ośmielałem się także załączyć dla W. Pana po exemplarzowi[!] niektórych publikacji z prośbą, byś je łaskawie przyjął raczył:

1. Kochowskiego *Rubus incombustus*;
2. *Rękopisy i ciekawsze druki bibl. im. Ossol. z r. 1870*;
3. *Dwie rzadkości bibliograficzne*;
4. Niemcewicza *Dziennik 2giej podróży do Ameryki*¹³.

no, a pochodzące z tej kolekcji rękopisy i druki opatrzone były pieczęcią „Księgozbiór Okieński Cieńskiego”. Wisłocki wypożyczył obydwie stare druki z tego księgozbioru za pośrednictwem Antoniego Małeckiego.

⁹ A. G l i c z n e r, *Książki o wychowaniu dzieci barzo dobre, pożyteczne i potrzebne, z których rodzicy ku wychowaniu dzieci swych naukę dołożną wyczerpnąć mogą*, Kraków 1558.

¹⁰ Ostatecznie dwa te dialogi Bielskiego zostały wydane przez Wisłockiego w *Bibliotece Pisarzy Polskich*, t. 4: M. B i e l s k i *Satyry*, Kraków 1889.

¹¹ Karol Kazimierz Wild (1824–1885) – księgarz, nakładca działający we Lwowie, jeden z najpoważniejszych wydawców książek naukowych i literatury pięknej, działacz oświatowy.

¹² W. W i s ł o c k i, *Dwie rzadkości bibliograficzne Marcina Bielskiego: Sen majowy jednego pustelnika i Rozmowa dwóch baranów o jednej głowie*, „Przewodnik Naukowy i Literacki”. Dodatek do „Gazety Lwowskiej” R. I, 1873, s. 198–209, 259–275 i odb.

¹³ Są to egzemplarze publikacji Wisłockiego: *Wespazjana z Kochowa Kochowskiego Rubus incombustus*, Lwów 1873; *Rękopisy i ciekawsze druki biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, nabyte w r. 1870*,

Dziękując jeszcze raz za łaskawe danie mi sposobności zrobienia mu przysługi,
zostaje z najgłębszym szacunkiem.

Wład[yśław] Wisłocki

Lwów, 5/I [18]74 r.

3. Władysław Wisłocki do Józefa Ignacego Kraszewskiego¹⁴

Wielmożny Panie!

W styczniu r. 1874 posłałem WPanu ze Lwowa dwie satyry Marcina Bielskiego w odpisie: 1) „Sen majowy jednego pustelnika”; 2) „Rozmowa dwóch baranów o jednej głowie”. Obecnie są mnie obydwie bardzo potrzebne i ośmielam się niniejszym upraszać W Pana Dobrodzieja uniżenie o łaskawy zwrot takowych. Byłbym W Panu bardzo zobowiązany, gdybym obydwie odpisy mógł otrzymać w krótkim czasie, a przyrzekam ze swojej strony, każdej chwili, skoro tylko W Pan Dobrodziej ich zapotrzebujesz, posłać je pod wskazanym adresem.

Polecając się łaskawej pamięci i względom,
zostaje z najgłębszym szacunkiem

Władysław Wisłocki
kustosz biblioteki Jagiellońskiej

Kraków, 28/ X [18]75

4. Władysław Wisłocki do Józefa Ignacego Kraszewskiego¹⁵

Wielmożny Panie!

Za odpowiedź łaskawą z d. 30/X składam szczere podziękowanie. Po upływie tylu miesięcy zdawało mi się, że W Pan Dobrodziej odstąpił od zamiaru swego, wydania zbiorowego *Satyr polskich*¹⁶, i dlatego ośmieliłem się przypomnieć o Bielskiego. Spowodowała mnie do tego i ta okoliczność, że z księgarzem tutejszym Friedleinem¹⁷ umówiłem się już stanowczo o wydanie serii przedruków rzadkości bibliograficznych. Z począt-

odb. z „Rocznika dla Archeologów, Numizmatyków i Bibliografów Polskich” na rok 1870 (1873), s. 169–206, Kraków 1872; *Dwie rzadkości bibliograficzne Marcina Bielskiego...*; J. U. N i e m c e w i c z, *Pamiętniki. 1804–1807. Dziennik drugiej podróży do Ameryki*, odb. z „Przeglądu Lwowskiego”, Lwów 1873.

¹⁴ Autograf, BJ, sygn. rkps 6540 k. 525–526.

¹⁵ Tamże k. 527–528.

¹⁶ W ogłoszeniu z 26 II 1871 (zob. przypis 5) Kraszewski zapowiadał opublikowanie tomu *Przedruków pt. Satyr na twarz Rzeczypospolitej*.

¹⁷ Józef Edward Friedlein (1831–1917) – przedstawiciel zasłużonej krakowskiej firmy wydawniczo-księgarskiej, specjalizującej się m.in. w publikacjach naukowych.

kiem grudnia rozpoczynamy druk i puszczaemy na razie: 1) *Hymny* Bartłomieja Zimorowicza z r. 1640, nieznanne dotychczas nawet z tytułu; 2) Glicznera *Książki o wychowaniu dzieci* z r. 1558¹⁸. Rocznie umówiliśmy się wydawać 25 arkuszy druku, ale bez programów, spokojnie, i w porządku, w jakim się tego rodzaju rzadkości, zasługujące w rzeczy samej na przedrukowanie, nasuwać będą.

List W Pana Dobrodzieja każe mi się domyślać, że W Pan Dobrodziej od zamiaru swego nie odstąpiłeś, i dla tego uważam sobie za obowiązek nie tylko nie sprawiać Mu trudności, lecz owszem, ułatwić Mu zadanie wedle sił swoich. Zdrowie W Pana Dobrodzieja jest dla mnie także, proszę wierzyć temu, bardzo drogie i z tych powodów jeżeli W Pan Dobrodziej zamierzasz w rzeczy samej w niedługim czasie ogłosić obydwie satyry w całości, nie nalegam wcale na zwrot ich odpisów. Nie mógłbym nawet nic mieć przeciw temu, gdybyś je W Pan Dobrodziej kazał drukarzowi składać wprost z mego odpisu, byle tylko oszczędzić W Panu Dobrodziejowi trudu odpisywania, i byłem tylko potem odpis swój, choćby w stanie zbrukanym, mógł na powrót otrzymać.

Ja z mojej strony muszę naturalnie wśród takich okoliczności zrzec się przyjemności ogłoszenia tych satyr w „Rzadkościach bibliograficznych”. Z rąk W Pana Dobrodzieja wyjdą one w szacie odpowiedniejszej i w towarzystwie bardziej dobranym. W zamian jednak za to ośmielam się bardzo uniżenie upraszać o łaskawe wskazówki co do zamierzonego właśnie przeze mnie i przez księgarza Friedleina przedsięwzięcia. W Pan Dobrodziej nosił się przed laty, za redakcji „Tygodnia”¹⁹, z podobnym zamiarem i musiał niejedną rzecz mieć, jeżeli jeszcze do druku nieprzygotowaną, to przynajmniej napiętą i, że się tak wyrażę, na oku. Wszelkie więc wskazówki w tej mierze byłyby dla mnie bardzo pożądane i do stokrotnej dzięki byłbym za nie dla W Pana Dobrodzieja zobowiązany.

Polecając się łaskawej pamięci i względom
zostaję z najgłębszym szacunkiem

Wład[yśław] Wisłocki

Kraków, 3/ XI [18]75 r.

5. Józef Ignacy Kraszewski do Władysława Wisłockiego²⁰

Drezno, d. 5 listopada 1875

Szanowny i łaskawy Panie!

Właśnie ostatnią 19tą stronicę Snu Majowego kończyłem przepisywać, gdy mnie doszedł list Jego. Najszczerze składaam dzięki za tak względne dla mnie wyrazy listu i niezrównaną uprzejmość Pańską. Rękopisma oba jutro wysyłam z podziękowaniem za

¹⁸ Są to edycje Wisłockiego: J. B. Z i m o r o w i c z, *Hymny na uroczyste święta Bogarodzicy*, Kraków 1876, *Biblioteka Przedruków 1* oraz A. G l i c z n e r, *Książki o wychowaniu dzieci*, Kraków 1876, *Biblioteka Przedruków 2*.

¹⁹ Zob. przypis 5.

²⁰ Autograf, BJ, sygn. rkps Przyb. 300/81.

udzielenie ich. Sen Majowy rozpoczynając już przepisywać, dokończyłem wprawdzie, ale z niego użytku nie zrobię. Rozmowę tylko dwóch baranów radbym w zbiorze *Satyr* umieścić. Sen Majowy, bliżej się w nim rozpatrzywszy, chociaż zajmujący jest dla glosatora, dla gramatyka, choć obfituje w ciekawe formy archaiczne, dla historii obyczaju mało lub nic nie przynosi. Jest to rzecz polityczna, jakich w owych czasach wydawano i pisano wiele, chyba historykowi do objaśnienia ówczesnych idei i zapatrywania się na stosunki międzynarodowe przydatna.

Nadzwyczaj jestem uradowany, mogę powiedzieć uszczęśliwiony tą myślą wydawnictwa rzadkich pomników języka naszego i literatury, które WPan Dobr[odziej] podejmiesz. Znakomita to będzie przysługa dla literatury – bo to co dotychczas probowano na tej drodze zrobić, najskromniejszym nawet wymaganiom nie odpowiadało.... Zasobów do takich przedruków mnóstwo, bo nawet to, co już niedawno przedrukowano mniej dokładnie, jak Wójcicki w Bibliotece²¹, jak w moich pomnikach do hist[orii] obyczaju (Warsz. Orgelbr)²² – trzeba powtórzyć z całą ścisłością, której odpisy pańskie najlepszym są wzorem. Mając niegdy drukarnię własną, paliłem się do tej myśli. Dziś mi na myśl już nie przychodzi – co było przysposobione – ale powoli przypomnę i znajdę notatki. Wymienię tylko: Baryki *Z chłopa król*²³ (odpis u mnie i udzielię go chętnie – ale niedokładny jest) St. Karlińskiego o osuszaniu zamków 1599 r.²⁴ dalej Reja ów poemat, którego dwa wydania są w Krakowie i Lwowie²⁵. Dramatów kilka jeszcze jest u mnie; broszur, poezji mnóstwo się znajdzie. Żebyśmy też do tej pory na zupełny zbiór dzieł M. Reja zdobyć się nie mogli! Zupełny tak, aby objął nawet postyllę z Bullingera przerobioną²⁶. Tyle pisano o Reju, a nikt go całego przestudiować nawet nie mógł porządnie!

Rozpocznijcie tylko, Szanowny Panie... rozpocznijcie od broszur i od XVI w. mianowicie, uczynicie rzecz niesłychanej wagi i ceny; a nikt nad Was tego nie potrafi lepiej dokonać. To co ja mam z broszur, na usługi Jego, ale Biblioteki Ossolińskich i Uniwersytecka Krak[owska] mają materiału ogrom.

²¹ Kazimierz Władysław Wójcicki publikował od lat 40. XIX wieku pomniki do dziejów literatury polskiej na łamach „Gazety Warszawskiej”, a także w osobnych publikacjach: m.in. w *Teatrze starożytnym w Polsce*, t. 1–2, Warszawa 1841 czy też w *Bibliotece starożytnej pisarzy polskich*, t. 1–6, Warszawa 1843–1844.

²² *Pomniki do historii obyczajów Polsce z XVI i XVII wieku. Wydane z rzadkich druków przez J.I. Kraszewskiego*, Warszawa 1843.

²³ P. B a r y k a, *Z chłopa król. Komedia dworska*, Kraków 1637.

²⁴ Jest to *Spraw y postępów Rycerskich, y przewagi opisanie krotkie, z naukami w tey zacnej zabawie potrzebnemi*, Lwów 1599. Autorstwo książki, zawierającej dedykację Stanisława Karlińskiego, przypisuje Estreicher Stanisławowi Łaskiemu, a w bibliografii załącza szczegółowy jej opis. Zob. (*Bibliografia polska*, t. 21, Kraków 1906, s. 90–93).

²⁵ M. R e j, *Żwierciadło albo kształt, w którym każdy stan snadnie się może swym sprawam jako we zwierciadle przypatrzeć*, Kraków 1567–1568. Chodzi zapewne o fragmenty tego utworu wydawane przez A. G r a b o w s k i e g o.

²⁶ M. R e j, *Świętych słów a spraw Pańskich... Kronika albo postylla, polskim językiem a prostym wykładem krótce uczyniona*, Kraków 1557.

Ja z mojego stanowiska byłbym za tym szczególnie, co najbardziej zaniedbane u nas, historią obyczaju, ducha, żywota wewnętrznego kraju, obchodu[?] – ale i to, co do glossarium, tak koniecznie potrzebnego nam, posługiwać może, co język dawny w chwili tworzenia się jego i wyrabiania – pokaże nam i odsłoni, wszystko może i powinno wejść do zbioru. Jestem przekonany, że i ogół się tym zajmie... Pozostaje mi tylko życzyć, abym co rychlej owoc tej pracy Jego mógł oglądać.

Rękopisma jutro wysyłam, a chwytam tę zręczność, abym Panu Dobr[odziejowi] jeszcze raz całą moją wdzięczność wyraził i wysoki szacunek z jakim miło mi zostawać Jego sługą najszczerzym.

J.I. Kraszewski

[Do listu doklejony fragment koperty z adresem: Wielmożny Pan Dr. Wład[ysław] Wisłocki. Kustosze Biblioteki Jagiellońskiej WPan y Dobrodziej w Krakowie Bibl[ioteka] Uniwersyt[recka]

6. Władysław Wisłocki do Józefa Ignacego Kraszewskiego²⁷

Czcigodny Jubilate!²⁸

W odpowiedzi na list łaskawy z 6 b.m. odpisuję, co następuje:

1.

W zbiorze rękopisów biblioteki Jagiellońskiej znajdują się następujące Dialogi polskie:

Nr 182, tom spory in fol[io] z r. 1711/26: Dialogi grywane u Jezuitów w Kaliszu.

Nr 2384, tom spory w 4ce z lat 1690–1750: także Dialogi jezuickie, grywane w Kaliszu, Lublinie, Lwowie it.p.

Nr 2543, w 4ce: Dyalog przedstawiony u Jezuitów w Gdańsku r. 1728.

Nr 3318, w 8ce z w. XVI, w którym na k. 53–66: Dialog bez tytułu, wierszem, z uwagą na końcu: Sebastianus Tuliskovius, Strelnae 14 Februarii 1573.

Nr 3361, w 8ce z r. XVII: Dialogus pro festo Nativitatis Christi, po polsku.

Nr 3526, tomik spory w 8ce z w. XVII: Dialogi polskie, w znacznej części uszkodzone.

Wszystkie te rękopisy (wystarczy nazwać je cyframi i powołać się na drukowany „Katalog”²⁹) należałoby, zdaniem moim, przejrzeć szczegółowo, zwłaszcza żeby je biblioteka z przyjemnością posłała do Dreżna, gdyby się tylko Czcigodny Jubilate udał w tej sprawie wprost do Estreichera, gdyż o ile zauważyłem, sprawia mu to przykrość, gdy się kto w takich razach zamiast do niego udaje do mnie, z pominięciem jego osoby.

²⁷ Autograf, BJ, sygn. rkps 6540 k. 529–530.

²⁸ Jubileusz 50-lecia pracy Kraszewskiego miał miejsce w 1879 roku w Krakowie. Wisłocki był członkiem komitetu organizacyjnego, a w opublikowanej w 1881 *Księżce pamiątkowej* ukazała się bibliografia obchodu uroczystości jubileuszowych Kraszewskiego, zestawiona przez Wisłockiego.

²⁹ W i s ł o c k i, *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 1877–1881.

2.

Przed kilkoma dniami doręczył mi O. Kolberg³⁰ odpis kilku dialogów z w. XVII, skopiowanych wiernie z uszkodzonego rękopisu, który jest obecnie w posiadaniu Tadeusza Konopki w Mogilanach pod Krakowem³¹. Zamierza je Kolberg wydrukować w IIIcim tomie „Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce”³², którego druk wszakże Akademia nie tak prędko rozpocznie. Dialogi są krótkie, pisane wierszem po polsku, i noszą w odpisie Kolberga tytuły: 1) Dyalogus de passione d[omi]ni nostri Jesu Christi pro Dominica Palmarum a.d. 1627; 2) Trzey Stryszy y Balwierz; 3) Dziwy; 4) Dialogus in Nativitate Christi³³.

3.

Również przed kilkoma dniami nabyła tutejsza biblioteka im. Czartoryskich kartę tytułową i mały fragment jakiegoś dialogu polskiego z r. 1549(?)³⁴ dotychczas nieznanego, o którym Żegota Pauli³⁵ przypuszcza, że będzie jednym z zaginionych dialogów Reja. Sam fragmentu tego nie oglądałem jeszcze i nic też dalszego o nim powiedzieć nie umiem.

Przy tej sposobności proszę darować łaskawie, że się ośmielałem podziękować serdecznie za łaskawe opiekowanie się moimi pracami w pismach warszawskich, a polecając i siebie i swoje nieudolności, także nadal łaskawej pamięci i względom czcigodnego Jubilata

zostaje
z najgłębszym szacunkiem.

Wład[ysław] Wisłocki

Kraków, 8/II 1882 r.

³⁰ Oskar Kolberg (1814–1890) – etnograf, etnolog i kompozytor, autor m.in. monumentalnego wydawnictwa *Lud. Jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce*, t. 1–23, Warszawa–Kraków 1857–1890.

³¹ Zbiór prywatny zgromadzony przez Stanisława Konopkę (1783–1850) w majątku Mogilany k. Wadowic, ok. 1893 roku zbiór został włączony przez spadkobierców do biblioteki Konopków w Tomaszowicach. Kolberg był blisko zaprzyjaźniony z Józefem Konopką i przez lata rezydował w dworze w Mogilanach.

³² Ostatecznie w 3 tomie tego wydawnictwa, opublikowanym w 1884 roku, ukazał się *Katalog rękopisów kapitulnych katedry krakowskiej* Ignacego Polkowskiego.

³³ Informację o dialogach przepisanych przez Kolberga przedstawił Wisłocki na posiedzeniu Komisji Językowej Akademii Umiejętności 18 IV 1882 roku („Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Filologicznego AU”, t. 10, 1884, s. III).

³⁴ Zob. przypis 38.

³⁵ Żegota Pauli (1814–1895) – historyk, bibliotekarz i bibliograf, w latach 1875–1895 pracownik Biblioteki Jagiellońskiej, uważany z jednego z najwybitniejszych bibliotekarzy i bibliologów.

7. Władysław Wisłocki do Józefa Ignacego Kraszewskiego³⁶

Czcigodny Jubilate!

W dwa dni po otrzymaniu ostatniego listu, tak łaskawego dla mnie niezasłużonego, pytałem dra Estreichera, jak i kiedy poszłemy potrzebne dla Czcigodnego Jubilata rękopisy, na co otrzymałem odpowiedź, że swego czasu będą posłane drogą urzędową³⁷. Odtąd w tej sprawie z drem Estreicherem nie mówiłem, a dzisiaj uważam sobie za obowiązek donieść Czcigodnemu Jubilatowi, co następuje:

Tytuł dialogu z r. 1552, jak go na karteczce otrzymałem, umieściłem w ostatnim n[ume]rze „Przewodnika bibliograficznego” na str. 53³⁸. Ale dzisiaj rano Ż. Pauli, który dialog o ile się zachował, odczytał i ma wynotowane wszystkie występujące w nim osoby, zwrócił uwagę moją na Jungmana *Historię literatury czeskiej*³⁹, str. 141 wydania z r. 1849. Jungmann opisuje tak jakąś „Komedią o żebracich”, tłumaczoną z polskiego na język czeski i r. 1573 drukowaną, a osoby w tej komedii, jak mnie zapewnił Pauli, w zupełności się zgadzają z osobami w dialogu polskim z r. 1552.

Przyszedłszy do domu, przypomniałem sobie dodatkowo, że r. 1877[!] Jego Eksceleńcja dr. J. Jireček przysłał mi był wydany przez siebie zbiór dialogów z w. XVI, i że mieściło się w nim także coś tłumaczonego z języka polskiego. Książeczkę w szafce odszukałem, nosi ona napis „Staročeske divadelní hry” (Praha, 1878), a w niej na str. 73–108 znajduje się „Žebrakův s kupcem hádaní, pod spůsobem tragedie spravené, z řeči polské přeložené”, przedrukowane przez Jirečka właśnie z wydania r. 1573 podług egzemplarza bez karty tytułowej, który opisał był swego czasu Jungman.

Tak więc nasza „Tragedya żebracza” z r. 1552, nabyta dla biblioteki Czartoryskich, i czeski przekład wspomniany przez Jungmana, a przedrukowany przez Jirečka, będzie jedno i to samo prawdopodobnie.

Z odkrycia tego zrobię maleńką notatkę do przyszłego n[ume]ru „Kroniki” w moim piśmie, ale uważałem sobie za obowiązek już dzisiaj dać znać o tym Czcigodnemu

³⁶ Autograf, BJ, sygn. rkps 6540 k. 531.

³⁷ W tej sprawie odpowiedział K. Estreicher w liście do J.I. Kraszewskiego z 12 II 1882 roku:
Kochany Panie Józefie !

Co się tyczy wypożyczenia dyalogów, tych mi pod żadnym pozorem nie wolno wypożyczać za granicę. Jest na to ustawa bardzo ostra. Od niej uchylać się nie możebna. Jednakowoż łatwo przepisowi zadość uczynić. Załączam Ci niemiecką odpowiedź. Tę poślij do Poselstwa Saskiego w Wiedniu lub wprost zwróć się do Ministerstwa f. Cultus und Unterricht; wskaż, że masz zezwolenie dyrekcji Biblioteki i proś aby bezpośrednio dali pozwolenie Dyrekcji Biblioteki. Ministerstwo nie odmawia nikomu, gdy jest z mej strony przychylna rezolucja. Tym sposobem jeszcze w marcu możesz mieć i manuskrypta, i drukowane dialogi. Tych nie wiele mamy. [...], BJ, sygn. rkps 6500 k. 265–266.

³⁸ W „Przewodniku Bibliograficznym” (R. V, 1882 s. 53) ukazała się następująca notatka: „Biały kruk nabyty dla biblioteki im. Czartoryskich w Krakowie: *Thragedyja żebracza, novo vczyniona*, Wybiyano w Krakowie przez Lazarza Andrysowica, 1552, w 8ce karty 3 i strzępki z czwartej. Jeden z zaginionych dialogów M. Reja?”

³⁹ J. Jungmann, *Historie literatury české*, Praga 1849.

Jubilatowi. Dziełko Jirečka mam w swojej biblioteczce, i jeżeli go Czcigodny Jubilat nie zna, proszę mnie uwiadomić korespondentką, a odwrotną pocztą służyć nim będę.

Polecając się i nadal łaskawej pamięci, i względem Czcigodnego Jubilata, zostaję z najgłębszym szacunkiem.

Wład[ysław] Wisłocki

Kraków, 2/III [18]82

8. J.I. Kraszewski do Władysława Wisłockiego⁴⁰

d. 6 marca 1882. Drezno 31 Nord[strasse]

Najłaskawszy Panie. Dziękuję najserdeczniej za list i wiadomości o Dialogu 1552 r. Czeskie tłumaczenie wypisałem sobie z Pragi. Rzecz ciekawa.

Co się tyczy mojej sprawy z biblioteką, odpowiedział mi p. Rozbierski⁴¹, że trzeba pozwolenia Ministerium, a o to ma się starać Poselstwo Saskie. Napisałem do poselstwa. Odpowiedziało mi ono, że nie może, chyba mu to Saskie Ministerium Spraw Zagranicznych poleci. Pisałem więc do Ministra, ten mi dał odpowiedź, że polecił poprzeć moje żądanie. I na tym rzecz stanęła. Co dalej będzie, nie wiem – czekam. Utrapienie wielkie, ale cóż robić. „Przewodnika” pilnie czytam i łasce a pamięci WM[ożn]ej polecam, wdzięczny sługa Wasz

J.I. Kraszewski.

[Na odwrocie doklejony fragment kopert z adresem: S. Hochvollgeborene Herrn Doctor W. Wisłocki, Krakau, Universitäts-Bibliothek]

9. J.I. Kraszewski do Władysława Wisłockiego⁴²

d. 23 kwietnia 1882
Drezno, 31 Nordstr[asse]

Czcigodny Panie. Słyszę, że Sacher-Masoch w wydawanym przez siebie piśmie „Auf d[er] Höhe”⁴³ drukuje rzekomo pamiętniki ojca, zawierające jakieś okropności o stanie Galicji. Pisma tego nie mam i nie czytam, nie mając ani czasu, ani ochoty do tego.

⁴⁰ Autograf, BJ, sygn. rkps Przyb. 300/81.

⁴¹ Rozbierski, tj. Karol Estreicher, który po uzyskaniu szlachectwa austriackiego dodał do nazwiska Estreicher przydomek Rozbierski (zob. przypis 37).

⁴² Autograf, BJ, sygn. rkps Przyb. 300/81.

⁴³ „Auf der Höhe: internationale Revue”, czasopismo wydawane w Lipsku w latach 1881–1885 przez Leopolda von Sacher-Masoch.

Wy, Szanowny doktorze, musicie wszystko przeglądać i rozpatrywać, poddaję więc WM[oż]nemu sprawdzenie domysł mój – czy w dodatku do potwarzy nie jest to plagiat (tak wnoszę z tego, co słyszałem) i czy Sacher-Masoch nie wypisuje i nie przerabia wprost Krastera *Briefe über die itzigen Zustand von Galizien*. Leipzig 1786?⁴⁴

Nie śmiem twierdzić tego – ale może zechcecie sprawdzić?!
z najgłębszym szacunkiem sługa obowiązany

J.I. Kraszewski

[P.S.] Ani słychu o rezolucji z Wiednia co do prośby mojej.

[Na odwrocie doklejony fragment kopert z adresem: S. Hochvollgeborene Herrn Doctor Wł. Wisłocki, Krakau, Universitäts-Bibliothek]

10. J.I. Kraszewski do Władysława Wisłockiego⁴⁵

d. 6 stycznia 1883.
Drezno 31 Nordstr[asse]

Szanowny i łaskawy Panie,

Winienem Mu podziękować z serca za kopię dialogu udzieloną mi przez p. Kolberga⁴⁶, gdyż wiem, że Jemu ją zawdzięczam: proszę przyjmijcie i wyrazy wdzięczności i życzenia najlepsze na Rok Nowy.

Przy tym nie weźmiecie mi za złe pytania:

W książce wydanej w r. 1773 u XX Pijarów: *Satyra przeciwko zdaniom y zgorzseniom wieku naszego*. Tom 1. Za powodem Satyra Jana Kochanowskiego?⁴⁷ na str. 124 czytam w przypisku „Dyalog Częstochowski: książka wydana z dawnego szpargału y przedrukowana kosztem p. Mitzlera trzeci rok temu (zatem około 1770 r.?). Dzieło to musi być od kogoś fabrykowane, od kogoś dla rozrywki y śmiechu ludzkiego z krzywdą tamtejszemu zgromadzeniu. Jest ten Dyalog o Zmartwychwstaniu Pańskim, wchodzi w niego blisko sto osób. Drukowane jest in 4to na pięknym papierze z Argumentem i notami itd.”

Otóż tego *Dialogu*, który przecie istnieć musi, nie tylko mi się nie zdarzyło nigdzie spotkać, ale nawet słyszeć o nim.

⁴⁴ F. K r a t t e r, *Briefe über den itzigen Zustand von Galizien*, Lipsk 1776, t. 1–2.

⁴⁵ Autograf, BJ, sygn. rkps Przyb. 300/81, na karcie adnotacja Wisłockiego: „odp. 10/I [18]82”.

⁴⁶ W liście O. Kolberga do J.I. Kraszewskiego z 28 XI 1882 (BJ, sygn. rkps 6510 k. 252–253) czytamy: Szanowny Panie Józefie Dobrodziejcu!

Przy niniejszym liście załączam cztery dialogi przepisane przeze mnie przed kilku laty ze starego rękopisu. O dialogach tych Szanowny Pan zapewne czytałeś w sprawozdaniach z posiedzeń Komissyi językowej naszej Akademii. Kopiję moją przedłożył jej był w swoim czasie p. Wisłocki, a dziś widząc jak gorąco zajmujesz się Pan starym naszym teatrem, mam upoważnienie odstąpić Mu ją do właściwego użytku [...].

⁴⁷ G. P i o t r o w s k i, *Satyra przeciwko zdaniom y zgorzseniom wieku naszego*, Warszawa 1773.

Udaje się do Pana Dobr[odzieja] z prośbą o objaśnienie, czy jest Mu znanym i czy nie ma go Bibl[ioteka] Jagiellońska.

Z najwyższym szacunkiem
wdzięczny sługa

J.I. Kraszewski

[Doklejona fragment kopert z adresem: S. Hochvollgeborene Herrn Doktor Wislocki (Universitäts-Bibliothek) Krakau.]

11. Władysław Wisłocki do Józefa Ignacego Kraszewskiego⁴⁸

Czcigodny Jubilate!

„Dyalogu Częstochowskiego”, który przytacza w swoim „Satyrze” Pijar Piotrowski, nie ma niestety ani w bibliotece Jagiellońskiej, ani w bibliotece Akademii Umiejętności, gdzie także za nim szukałem.

Gdyby Czcigodny Jubilat nie miał nic przeciwko temu, spróbowałbym rzadkiej tej książki poszukać w najbliższym n[ume]rze „Przewodnika Bibliograficznego”⁴⁹. Może ją posiada która z publicznych lub prywatnych naszych bibliotek.

Polecając się i nadal Jego łaskawej pamięci i względem,
zostaję z najgłębszym szacunkiem.

Wład[ysław] Wisłocki

Kraków, 10/I [18]83

12. J.I. Kraszewski do Władysława Wisłockiego⁵⁰

Szanowny doktorze!

Jeżeli łaska...i owszem, proszę o ogłoszenie o *Dialogu*, gdyż warto by było przekonać się, co to jest – a nie znajduję nigdzie śladu, aby go kto miał w ręku.

Bardzo będę wdzięczny.
Z najgłębszym szacunkiem
obowiązany sługa

J.I. Kraszewski

d. 12 stycznia 1883

Drezno

⁴⁸ Autograf, BJ, sygn. rkps 6540 k. 532.

⁴⁹ Ogłoszenie ukazało się w „Przewodniku Bibliograficznym” 1 II 1883 roku (R. VI, s. 34).

⁵⁰ Autograf, BJ, sygn. rkps Przyb. 300/81.

[Na odwrocie doklejony fragment koperty z adresem: S. Hochvollgeborene Herrn Doctor W. Wisłocki, Krakau, Universitäts-Bibliothek]

13. J.I. Kraszewski do Władysława Wisłockiego⁵¹

Verehrter Herr Doctor.

Ueber Jeremias Falck und seine Aufenthalt und artistische Tätigkeit in Schweden ist neulich eine Broschüre erschienen – als Manuskript gedruckt. Wenn Sie, Verehrster Herr Docktor, keine Nachricht davon haben, schicke ich Ihnen für die Bibliographischen Nachrichten eine kurze Notizchen.

Titel.

Jeremias Falck Drottning Christinas Hofkopparstickare, med reskrifwande förteckning pa Falcks Svenska Stick – Ett konstdisteriskt Bidrung af Gustat Upmark Intendent vid nationalen uscum. Stockholm. Ivar Heggströms Bocktruckeri. 1884. Gr. 8 (Luxus-Ausgabe – 30 Seiten. Titel- und Namens-Register – zwei Blätter)⁵² (Gedruckt nur in 25 Exemplare. Der meine ist No 13). Es sind einige neue über Falck Nachrichten.

Hochachtungsvoll
ergebener

J.I. Kraszewski

Magdeburg, 10 Aug[ust] 1884

[Na odwrocie doklejony fragment koperty z adresem: S. Hochvollgeborene Herrn Doctor W. Wisłocki, Krakau, Universit[äts]-Bibliothek]

Tłumaczenie:

Szanowny Panie Doktorze

Ukazała się właśnie nowa broszura (na prawach rękopisu) o Jeremiaszu Falku i jego bytności oraz działalności artystycznej w Szwecji. Jeśli nie ma Pan, Szanowny Panie Doktorze, informacji na ten temat, do Pańskich wiadomości bibliograficznych przesyłam Panu krótką notkę.

Tytuł.

Jeremias Falck Drottning Christinas Hofkopparstickare, med reskrifwande förteckning pa Falcks Svenska Stick – Ett konstdisteriskt Bidrung af Gustat Upmark Intendent vid nationalen uscum. Stockholm. Ivar Heggströms Bocktruckeri. 1884. 8°. (Wydanie luksusowe. 30 stron. Indeks tytułów i nazw – dwie karty).

⁵¹ Autograf, BJ, sygn. rkps Przyb. 300/81

⁵² G. U p m a r k, *Jeremias Falck Drottning Christinas Hofkopparstickare, med reskrifwande förteckning pa Falcks Svenska Stiuk*, Stockholm 1884.

(Ukazało się tylko 25 egzemplarzy, mój nosi numer 13). Są też nowe wiadomości o Falcku.

Z wyrazami szacunku

oddany J.I. Kraszewski.

Magdeburg, 10 sierpnia 1884 r.

14. J.I. Kraszewski do Władysława Wisłockiego⁵³

Verehrter Herr Doctor.

Für Ihre Bibliographie erlaube ich mich Ihnen eine Notiz zuschicken – Die Büchlein ist mit eben gekommen.

Ulana. Novella original de Jose Ignacio Kraszewski traducida del polaco por Francisco de Mas y Otzet. Madrid.

F. Bueno y Compania. Editores. 1885. 16° 213pp.

Derselbe Uebersetzer soll auch andere Erzählungen spanisch erschienen lassen.

Hochachtungsvoll

ergebener

J.I. Kraszewski

[Magdeburg, 3 maja 1885]

[Na odwrocie doklejony fragment koperty z adresem: S. Hochvollgeborene Herrn Doctor Vladislav Wislocki, Mitglied d. K.K. Academie d[er Wissenschaften] Krakau, Universitäts-Bibliothek.]

Tłumaczenie:

Szanowny Panie Doktorze.

Pozwalam sobie przesłać Panu notkę dla Pańskiej bibliografii – właśnie nadeszła książeczka:

Ulana. Novella original de Jose Ignacio Kraszewski traducida del polaco por Francisco de Mas y Otzet. Madrid.

F. Bueno y Compania. Editores. 1885. 16° 213pp.

Tłumacz przygotowuje do druku także inne opowiadania w wersji hiszpańskiej.

Z wyrazami szacunku

oddany

J.I. Kraszewski

⁵³ Autograf, BJ, sygn. rkps Przyb. 300/81.

15. J.I. Kraszewski do Władysława Wisłockiego⁵⁴

San Remo. Villa Verny. 22 lutego 1886

Zwracam uwagę Pańską na Supplement Katalogu (No 4) księgarni Eredi Grazziani (G. Dotti) Fi[r]enze. Battaglia di Lepanto (No 42).

Racconto sincero e distinto de concigli et operationi tanto delli armi Imperiali e Polacche, qanto degli assediati di Vienna, contra le formidabili forze Ottomane col ragguaglio della Liberazione de Vienna, vittoria di Barkan, acquisto di Strigon etc. Venezia. Bosio 1683. in 4. fig., cart. Ediz. in 5 incisioni in rame, rarissime atrovarii e con una aggiunta di notizie curiose⁵⁵.

Wszystko to nabyć można za 20 lir[ów]. Czy mam to kupić, czy znane, czy warte?
O odpowiedź proszę na kartce jak moja, ale spieszna.

Bardzo chory Dr J.I. Kraszewski, sługa Wasz⁵⁶.

16. Władysław Wisłocki do Józefa Ignacego Kraszewskiego⁵⁷

Czcigodny Jubilate!

Publikacji z r. 1683 pt. „Racconto sincero...”, o którą Czcigodny jubilat łaskawie zapytuje, nie posiada ani biblioteka Jag[iellońska], ani im. Czartoryskich, ani, o ile mi wiadomo, żadna inna. Cena 20 lir[ów] nie zdaje mi się być za wysoką. Polecając drogie całemu narodowi zdrowie Twoje łasce Wszechmogącego, zostaję z najgłębszym szacunkiem.

Wład[ysław Wisłocki]

Kraków, 26/II [18]86

⁵⁴ Autograf, BJ, sygn. rkps Przyb. 300/81.

⁵⁵ *Sincero, e distinto racconto delli Consigli, & Operationi, tanto dell'Armi Imperiali, e Polacche, quanto de gl'assediati di Vienna, contro le formidabili forze Ottomane. Con perfetto Ragguaglio dal principio dell'Assedio, sino alla presente Vittoria, e suoi Progressi*, Brescia 1683, 4°.

⁵⁶ Kraszewski był doktorem honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego; użycie tego tytułu komentuje następująco W. Danek: „Tytułu doktorskiego [...] używał w listach z więzienia ze względu na władze pruskie. Wszelkie tytuły, zwłaszcza rodowe, były tam w wielkiej cenie [...]”. Zob. J. I. K r a s z e w s k i, *Listy do Adama i Joanny Miłoszszewskich, rodziny Langie, Walerego Eliasza Radzikowskiego*, oprac. W. D a n e k, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966, s. 120.

⁵⁷ Autograf, BJ, sygn. rkps 6540 k. 533.

17. J.I. Kraszewski do Władysława Wisłockiego⁵⁸

d. 27 lutego 1886 San Remo. Villa Verny.

Jeżeli nieznany, posyłam tytuł pierwszego tłumaczenia powieści mojej „Jak się Pan Paweł żenił” na język węgierski⁵⁹.

Hogyan Házasodott meg Pal Ur? Elbeszeles irta Kraszewski Jozsef Ignacz. Forditotta Lövey Klara. Jogositott Magyar Forditas, Budapest, Pallas Reszronytar sasag Nyomdaia 1886. 8° stronic 147⁶⁰.

Z najgłębszym szacunkiem

Dr J.I. Kraszewski

[P.S.] Jest to mi pierwsze znane tłum[aczenie] na ten język.

LETTERS OF JÓZEF IGNACY KRASZEWSKI AND WŁADYSŁAW WISŁOCKI
IN THE MANUSCRIPT COLLECTION OF THE JAGIELLONIAN LIBRARY

SUMMARY

This article presents the exchange of letters between J. I. Kraszewski (1812–1887), one of the most popular Polish writers of the nineteenth century, and W. Wisłocki (1841–1900), the curator of the Jagiellonian Library since 1874, an outstanding librarian, bibliographer, publisher and the chief editor of the „Bibliographical Guide”. The present edition comprises letters from the collection of the Jagiellonian Library, that is, nine letters written by Kraszewski between 1879 and 1886 and eight letters written by Wisłocki between 1871 and 1886, whose autographs are stored under the shelfmarks 6540 and Przyb. 300/81.

⁵⁸ Autograf, BJ, sygn. rkps Przyb. 300/81.

⁵⁹ J. I. K r a s z e w s k i, *Hogyan Hazasodott meg Pal ur?*, w tłumaczeniu K. L ö v e y, Budapeszt 1886.

⁶⁰ Informację tę opublikował w całości Wisłocki w „Przewodniku Bibliograficznym” R. IX, nr 4, s. 65.